Doos van Pandora

Energiepodium, 17-11-2026

Tot zover de verwachting van internationale markten dat de aanval op Iran en het nucleaire programma met een bliksemoorlog wel geregeld zou zijn. Het conflict in het Midden-Oosten is verworden tot een aaneenrijging van schermutselingen van alweer bijna negen maanden. De zorgvuldig opgebouwde rol van vooral de zuidelijk Golfstaten als scharnier in de internationale economie is aan gruzelementen. Naast vloeibaar gas (LNG), ruwe olie, olieproducten en andere industriële gassen en vloeistoffen, zijn ook toerisme, luchtvaart en financiële dienstverlening belangrijke economische activiteiten die in het geding zijn gekomen door het aanhoudende conflict.

Groepen gelieerd aan Iran roeren zich inmiddels ook in het conflict en vallen met opmerkelijke precisie doelen in Saoedi-Arabië aan om de alternatieve route van ruwe olie naar wereldmarkten af te knijpen. Het conflict is door Iran nadrukkelijk tot een regionaal conflict gemaakt en om die reden niet per sé voorbij als er ooit een overeenkomst wordt gesloten tussen Iran en de VS.

De ontstane situatie dwingt de zuidelijke Golfstaten tot het (opnieuw) bedenken van een toekomststrategie waarbij de kosten van het ongehinderd kunnen bereiken van internationale markten met hun producten flink hoger kunnen uitpakken. Deze kosten zijn zowel economisch als politiek, waarbij Iran zich nadrukkelijk manifesteert als machtsfactor.

Pendeldienst

Het Internationaal Energieagentschap (IEA) kon terugkijkend op de afgelopen twee maanden melden dat de export van ruwe olie uit het Midden-Oosten vooroorlogse volumes begint te bereiken. Dit is te danken aan een succesvolle pendeldienst. Relatief oude tankers halen ruwe olie op bij de steigers van de olie-exporterende landen, Irak, Koeweit, Saoedi-Arabië en de Verenigde Arabische Emiraten en brengen deze voorbij de Straat van Hormuz naar andere schepen op de rede van Oman. De tankers doen dat met de navigatiebakens op zwart, een vondst van door sancties getroffen landen om de herkomst of bestemming van de olie te verbergen en in dit geval om detectie door Iran te vermijden. Meestal nemen ze de zuidelijke route langs de Omaanse kust. In de Golf van Oman wordt de olie vervolgens van schip-naar-schip overgeslagen en de reis naar de eindbestemming voortgezet. Andere tankers worden aangemeld bij Iran en verkrijgen op die manier ongehinderde doorvaart.

"Het scheepskerkhof raakt daar steeds voller."

De reis door de Straat van Hormuz is niet zonder gevaar, in de afgelopen weken zijn verschillende tankers aangevallen of op een mijn gelopen. Het scheepskerkhof raakt daar steeds voller. Een andere reden om het optimisme wat te temperen is dat de exporten van geraffineerde olieproducten nog steeds beperkt is, evenals de export van vloeibaar gas. De vreugde over het bericht van het IEA over het verbeteren van het ruwe olieaanbod is daardoor misschien wat prematuur wat de komende tijd betreft. Immers, we hebben eerder een

periode van relatieve rust gekend, waarna er weer een opleving van de vijandelijkheden kwam.

De machtsstrijd tussen de VS, Israël en Iran is verre van voorbij, terwijl ook de relaties tussen de Golflanden niet verbeteren door de aanvallen op energie installaties en infrastructuur. Vooral de aanvallen op Saoedi-Arabië door Iraanse proxy groepen zijn een gevaarlijke escalatie, terwijl de Bab-el-Mandeb die eerder in het conflict nog een belangrijke rol speelde in de evacuatie van ruwe olie uit Saoedi-Arabië is nu ook een knelpunt geworden. Pogingen om de Houthi's terug te dringen van de kust en de hindermacht te verminderen zijn vooralsnog niet gelukt.

De verhoudingen in het Midden-Oosten zijn dermate op zijn kop gezet dat normalisatie van de verhoudingen lastig zal zijn, vooral als het gaat over wie de 'baas' is over scheepsbewegingen in de twee nauwe zee-engten.

Alles of niets

Vooral de Verenigde Arabische Emiraten (VAE) en Saoedi-Arabië waren nadrukkelijk bezig met het investeren in koolstofarme technologie zodat zij de verwachte daling in de vraag naar olie en aardgas konden opvangen met nieuwe exporten. Daarbij werd uitgegaan van een vrije doorvaart door de twee nauwe zee-engten en een gunstig investeringsklimaat. Deze plannen waren al bijgesteld omdat de vraag naar de koolstofarme vloeistoffen en gassen nog maar langzaam opgang kwam, maar zullen met een nieuwe blik bekeken moeten worden. De schade in de Golfstaten en het gemis van maanden aan exportinkomsten hebben de prioriteiten verlegd naar het herstellen van de export van energiedragers en industriële gassen.

Op de langere termijn zal het ontwikkelen van alternatieve exportroutes ook aandacht vragen, waarbij meer samenwerking tussen de zuidelijke Golfstaten om pijpleidingcorridors te ontwikkelen niet (langer) ondenkbaar is. Dit betreft niet alleen corridors naar Oman, maar ook naar de Middellandse Zee kust om zowel de Aziatische als de Atlantische markt te kunnen bedienen. Een voorwaarde om deze te realiseren is dat het vertrouwen over het sluiten van langjarige overeenkomsten tussen producerende landen en doorvoerlanden groot genoeg is. Dat zal niet gemakkelijk zijn in een regio waar allerlei verschillende tegenstellingen binnen en tussen groepen decennialang samenwerking hebben bemoeilijkt.

Het betrekken van andere Golfstaten in het conflict met de VS door Iran was een noodgreep met grote consequenties voor de regio. Het escaleren door de inzet van proxy groepen heeft de verhoudingen verder op scherp gezet die moeilijk ongedaan gemaakt kan worden.

Coby van der Linde